Mit csinál a könyvtáros, amikor nem olvas?

4. rész – A könyvek útja

A DEENK-ben a legutóbbi számbavétel szerint 5,7 millió dokumentum található. A könyvek, folyóiratok, kéziratok, térképek és más anyagok e hatalmas száma csak gondos tervezés és meghatározott szakmai alapokon nyugvó precíz munka révén válhat jól használható állománnyá. A könyvtári kulisszatitkokat bemutató sorozatunkban most a könyvek útjának legfontosabb állomásait ismerjük meg.

Honnan jönnek a könyvek?

A könyvtár alapvetően négy forrásból szerzi be dokumentumait. A legkézenfekvőbb mód a vásárlás, amihez minden évben egy meghatározott keret áll rendelkezésre. Az összeg természetesen véges, ezért folyamatosan figyeljük az igényeket, és a karokkal egyeztetve közösen állítjuk össze a listát, hogy a hallgatóknak és oktatóknak a leginkább szükséges irodalmat szerezzük be.

Ajándék és csere útján más könyvtárak, intézmények saját kiadású vagy hivatalos dokumentumai, ill. számukra nem szükséges ún. fölöspéldányai jutnak el hozzánk. 2017-ben többek között az Egyesült Királyság budapesti nagykövetsége, valamint az Indiai Nagykövetség ajándékozott nekünk könyveket. Ez az intézmények közötti partnerség természetesen kétirányú, amiben a Debreceni Egyetem könyvtára legtöbbször az ajándékozó szerepét tölti be, s melynek révén több, határon túli intézményt is magyar nyelvű irodalommal támogatunk.

Hagyatéki forrásból is kerülnek dokumentumok hozzánk, és hagyományosan mi gondozzuk az egyetem volt híres oktatóinak, professzorainak magánkönyvtárait. A hagyatékokat külön gyűjteményi egységként kezeljük, s olyan különlegességeket is találunk közöttük, mint Országh László négyezer kötetes magángyűjteménye.

A DEENK nemzeti könyvtár, s mint ilyen, különleges feladata van: gyűjti és őrzi a magyar kultúra (könyv)terméseit. A vonatkozó rendeletek értelmében minden magyarországi szerzői műből kötelező küldeni meghatározott példányban a számunkra is. Minden hónapban érkezik egy könyvek, CD-k, kották, térképek, folyóiratok és aprónyomtatványok ún. kötelespéldányaival megrakott teherautó az Országos Széchényi Könyvtárból.

A fenti forrásokból 2017-ben több mint 30 ezer különböző dokumentum érkezett a könyvtárba s kezdte meg utazását a dobozoktól a könyvespolcokon át, egészen az olvasókig.

Könyvek halmazából gyűjtemény

A ládákban érkező dokumentumok a Tartalomszolgáltatási osztály könyvtárosaihoz kerülnek. Az ő munkájuk persze nem itt kezdődik, hiszen a karokkal folyó egyeztetéseket, a megrendelések elkészítését, a szállítások szervezését, a hagyatéki könyvek válogatását és ellenőrzését ugyancsak ők végzik.

Ezen az osztályon zajlik formai és tartalmi feltárás komplex folyamata, melynek során a könyv a gyűjtemény részévé válik. A szerzőt, a címet és a többi adatot rögzítik a központi adatbázisban, s megtörténik a tartalom szerinti besorolás is, amit az egyes tudományterületek szakirodalmát alaposan ismerő szakreferensek végeznek. Ezután már kereshető a könyvtári katalógusban, megkapja a különböző állományjelzéseket, pecséteket, színkódokat, s mind között a legfontosabbat: a helyrajzi számot. Ez az az azonosító, ami a pontos lelőhelyet mutatja, s aminek ismerete nélkül igencsak bajosan találhatnánk meg bármit e hatalmas gyűjteményben. A feldolgozási folyamat végeztével a könyv felkerül a polcra, de ez nem jelenti azt, hogy vele való munka véget ért.

Árgus szemekkel…

Az állományba vett dokumentumok alapvetően két helyre kerülhetnek: az ún. szabadpolcokra vagy a raktárak polcaira. Az előbbi az olvasók által használt tereket jelenti, ahol bárki szabadon böngészhet, míg a raktárak zárva vannak, ahonnan csak külön kérésre hozzák ki a példányokat. Az állomány nagyobbik része itt kap helyet, és a szűkösebb kapacitású szabadpolcokon csak a leginkább keresett köteteket találjuk.

A könyvtárosok folyamatosan figyelik a könyvek használatát, és az igények alakulását követve mozgatják az állományt: a gyakran keresettek kikerülnek a raktárból, a ritkán használtakat leveszik a szabadpolcról. Többek között emiatt sem szabad a már levett könyvet visszatenni, mert mielőtt helyre kerül, még regisztrálják annak használatát. De nem szünetelhet a polcok rendjének állandó ellenőrzése és fenntartása azért sem, mert a kifinomult rendszerben csak így biztosítható, hogy minden könyv ott legyen, ahol a helyrajzi szám szerint lennie kell. Szintén folyamatos a könyvek állapotának figyelése: a rongálódott, sérült példányokat kötészetre küldik, hogy pótolják a hiányzó lapokat, rögzítsék a leszakadt gerincet, s ha kell, új borítót tegyenek rájuk.

A könyvespolcok csendes nyugalma tehát a háttérben zajló állandó sürgés-forgás eredménye, ami folyamatos mozgásban tartja a könyvtárost és a könyvállományt egyaránt. Mindezt annak érdekében, hogy a hozzánk betérők mindig azt találják, amit éppen keresnek, és ott, ahol a helye van.